

ТМГ. XXXVII	Бр. 3	Стр. 1281-1302	Ниш	јул - септембар	2013.
-------------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

UDK 502.131.1: 349.6

Прегледни рад

Примљено: 26. 02. 2012.

Одобрено за штампу: 02. 09. 2013.

Божидар Бановић

Универзитет у Крагујевцу

Правни факултет

Крагујевац

Маријана Дукић Мијатовић

Иван Јоксић

Универзитет Привредна академија

Правни факултет за привреду и правосуђе

Нови Сад

ОДРЖИВИ РАЗВОЈ И ЕКОЛОШКИ РЕСУРСИ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА КРИВИЧНОПРАВНИ АСПЕКТ ЗАШТИТЕ ЕКОЛОШКИХ ДОБАРА

Апстракт

Изградња концепта одрживог развоја и еколошких ресурса на међународном, регионалном и националном нивоу један је од основних задатака планирано вођене еколошке политике. Значајан број иностраних аутора базирали су целокупни научни рад на пољу теоријског уобличавања, изградње и унапређења потребног нивоа одрживог развоја, као и унапређења еколошких ресурса. Појава и развој теоријских оријентација остварила је резултате и на нормативном плану у правцу усвајања одређеног броја међународних инструмената.

Поред тематских разматрања теоријских и општих нормативних аспеката апострофираће се могућности кривичноправне заштите еколошких ресурса у светлу постојеће правне регулативе. Рад садржи спроведено истраживање праксе, обима и динамике еколошких кривичних дела и начина њиховог санкционисања у периоду 2006–2010. године. У петогодишњем периоду могуће је правилно сагледати казнену политику према еколошким кривичним делима и извући валидне закључке који ће потврдити или оповргнути почетну хипотезу која гласи: „Блажа казнена политика судова угиче на смањење могућности кривичноправне заштите животне средине“.

Кључне речи: одрживи развој, еколошка добра, кривично дело, животна средина, казнена политика

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ENVIRONMENTAL RESOURCES WITH SPECIAL REFERENCE TO THE CRIMINAL LAW ASPECTS OF ENVIRONMENTAL GOODS PROTECTION

Abstract

The construction of the concept of sustainable development and environmental resources at the international, regional, and national levels is one of the main tasks of a planned environmental policy. A significant number of foreign authors based their entire scientific work in theoretical framing, constructing, and improving the necessary level of sustainable development, and improving environmental resources. The emergence and development of theoretical orientations also produced results on the normative level, towards the adoption of a number of international instruments.

In addition to thematic reviews of theoretical and normative aspects, this paper apostrophizes the possibilities of criminal-legal protection of environmental resources in the light of existing legislation. The paper includes research of the practice, scope, and dynamics of environmental crimes and the respective punishment from 2006 through 2010. For this five-year period, it is possible to properly consider penal policy against environmental crimes and draw valid conclusions that will confirm or disprove the initial hypothesis, which states: "More lenient penal policies of courts of justice reduce the possibility of criminal-legal protection of the environment".

Key words: sustainable development, environmental goods, crime, environment, penal policy

УВОДНА РАЗМАТРАЊА О ГЕНЕЗИ НАСТАНКА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА И ЕКОЛОШКИХ РЕСУРСА

Један од основних концепата економије природних ресурса и животне средине је концепт одрживог развоја. Иностранци аутори, попут Смита, Рикарда и Малтуса (Smith, Ricardo and Malthus), истраживали су ограниченост природних ресурса, што је резултовало закључцима да се периоди популационог раста и напретка животног стандарда, услед деловања закона о опадајућим приносима, претварају у стагнацију и сиромашење, те је на дуг рок једино нулти раст привреде и друштва могућ и стабилан (наведено потврђују бројне

студије и истраживања иностраних аутора у референтним научним часописима и публикацијама монографског типа [Hartwick, 1978, p. 347–354; Kula, 1998]).

Почетком двадесетог века Греј и Хотлинг (Gray & Hotelling) циљано апострофирају научно-технички прогрес као основни фактор развоја привреде и друштва. Период стабилног раста светске привреде, наступио после Другог светског рата, означаван добом пантехнолошког оптимизма био је платформа за различита сагледавања одрживог развоја, те је велики број капиталистичких држава подржао становишта кејнзијанске економске теорије и политике. Супротно томе, социјалистичке државе су проблематику одрживог развоја сагледавале кроз идеолошке поставке научног социјализма. Но, економику животне средине даље су постулирали Ајрс и Книс (Ayres & Kneese), Смит и Дејли (Smith & Daly), као и други аутори исте или сродне теоријске оријентације (шире о утицају економике на животну средину и могућностима њеног очувања Herricks & Kerstner, 1988, pp. 445–455).

Значајан искорак у даљем развоју економске теорије представља књига „Закон ентропије и економски процес“ објављена 1971. године од аутора Николаса Роена (Roegen 1971). Поред тога, утемељење савременог концепта код сагледавања термодинамике присутан је и код других аутора од којих су најјачи ефекат остварили Муровски, Берда и Лозад (Murowski, Bearda and Lozade) (Murowski, 1989).

Теоријска разматрања су коначно остварила резултате у пракси на првој конференцији Уједињених нација о животној средини, одржаној у Стокхолму далеке 1972. године. Поред тога, конференција је представљала прекретницу на плану даљег унапређења заштите животне средине на читавој планети. Стокхолмска декларација је указала на алармантно стање животне средине и истакнута је нужност праћења њеног квалитета, трошења ресурса, последица загађености по људско здравље, природу, биљни и животињски свет. Разумевајући значај и перспективе даљег унапређења Уједињене нације су 1972. године основале „Програм за човекову средину“ (UNEP), чији је задатак даље усмеравање свести у јавности на растућу опасност која прети човечанству због нарушавања еколошке равнотеже, а нарочито спречавање загађивања ваздуха, воде и организовање рационалног коришћења постојећих природних богатстава (Костадиновић-Красић, 2002, стр. 302).

Светска комисија за животну средину је 1987. године презентовала јавности извештај под називом „Наша заједничка будућност“ заснован на интрагенерацијској правди, који задовољава потребе и обезбеђује добре услове живота земљама у развоју. Извештај се заснивао на новој концепцији светске економске и еколошке политике, чији је један од најзначајних резултата, доношење „Пословне повеље

за одрживи развој“, која индустријским предузећима даје упутства о основним компонентама еколошког управљања. Светска комисија за животну средину и развој (World Commission on Environment and Development), познатија и као „Брунтлендова комисија“ (Brundtland Commission), дефинисала је одрживи развој као развој којим се испуњавају потребе садашњости, без ускраћивања могућности будућим генерацијама да задовоље своје потребе.¹

Квалитативни помак омогућила је и „Уредба Савета Европске заједнице“ број 1836/93 о добровољном учешћу индустријских предузећа у систему Европске заједнице за еколошко управљање и еколошку проверу. У Кјоту 1997. године око 50 земаља потписало је Оквирну конвенцију Уједињених нација о климатским променама, чији је циљ спречавање и смањивање емисије отровних гасова, пре свега угљен-диоксида, који се сматрају главним узрочницима пораста температура на Земљи, односно стварања ефекта „стаклене баште“. Протокол су ратификовале Аустрија, Белгија, Данска, Финска, Немачка, Грчка, Ирска, Италија, Луксембург, Шпанија, Шведска, Уједињено Краљевство Велике Британије, Северне Ирске, Норвешка, Малта, Румунија и Словачка.

РЕГУЛАТИВА И ОПЕРАЦИОНАЛИЗАЦИЈА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА И ЕКОЛОШКИХ РЕСУРСА У СРБИЈИ

Концепт регулативе и операционализације одрживог развоја и еколошких ресурса у Србији представља тежишно питање у савременим условима живота и рада. Суштину концепта одрживог развоја чини интеракција развоја животне средине и међусобна усклађеност и комплементарност развојне политике и политичке заштите животне средине, које уважавају законитости еколошких система, кроз очување природних екосистема и животне средине, као и рационално коришћење природних ресурса (Петровић, 2006, стр. 220–221). Методе и инструменти за управљање животном средином су систе-

¹ На Земаљском самиту у Рио де Жанеиру 1992. године усвојене су препоруке Брунтлендове комисије, а један од резултата самита била је Агенда 21, којом се дају препоруке за одрживо управљање земљишним, воденим и шумским ресурсима у 21. веку. Конференција Уједињених нација о заштити животне средине и развоју (UNCED), одржана је јуна 1992 године у Рио де Жанеиру (Бразил). Том приликом постављени су темељи у области одрживог развоја и еколошких ресурса путем Декларације о животној средини и развоју, Конвенције о промени климе, Конвенције о биолошкој разноврсности, Принципима о управљању, заштити и одрживом развоју свих типова шума, као и акционим планом одрживог развоја за 21. век названим Агенда 21. Десет година касније, после Самита у Рију, у Јоханесбургу је одржан Светски самит о одрживом развоју (Рио +10).

матизована средства за прибављање информација о животној средини и помоћ при доношењу одлука о еколошком учинку текућих или планираних активности у циљу заштите и унапређивања животне средине (Рајовић, 2007, стр. 63–68).

У складу са одредбама члана 17. став 1. и члана 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС“ бр. 55/05, 71/05 и 101/07), Влада Републике Србије је донела „Националну стратегију одрживог развоја“. У циљу потпуније заштите еколошких ресурса Скупштина Републике Србије је изменила и допунила постојеће и усвојила читаву лепезу нових закона, као што је: Закон о заштити животне средине („Службени гласник РС, бр. 135/04 и 36/09), те Закон о Фонду за заштиту животне средине („Службени гласник РС“, бр. 72/09), Закон о управљању отпадом („Службени гласник РС“, бр. 36/09), Закон о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10),² као и већи број подзаконских аката усмерених на очување животне средине.³ Намера домаћег законодавца је јасна, да сетом закона у области заштите животне средине омогући њену што квалитетнију заштиту.

Национална стратегија дефинише одрживи развој као циљнооријентисан, дугорочан, непрекидан, свеобухватан и синергетски процес који утиче на све аспекте живота (економски, социјални, еколошки и институционални) и на свим нивоима. Одрживи развој подразумева израду модела који на квалитетан начин задовољавају друштвено-економске потребе и интересе грађана, а истовремено уклањају, или знатно смањују утицаје који прете или штете животној

² По угледу на решења из упоредног законодавства, Закон о заштити природе је формулисао полазна, односно основна начела за заштиту природе (члан 5.), а то су: 1) начело високог степена заштите природе, 2) начело одрживог коришћења природних ресурса, 3) начело примене мера и услова заштите природе, 4) начело интегрисане заштите природе, 5) начело „корисник плаћа“, 6) начело сарадње, 7) начело непосредне примене међународног права.

³ У том смислу, важеће законодавство у овој области хармонизовано је са релевантним прописима Европске уније (ЕУ) као што су: Директива 96/61/ЕЗ од 24.9.1996. године о интегрисаној превенцији и контроли загађења сагласно спровођењу приоритета Шестог акционог програма заштите животне средине ЕУ (IPPC); Директива 96/82/ЕЗ (SEVESO II) од 9.12.1996. године о контроли опасности од великих удеса; Директива 97/11/ЕЗ од 3.3.1997. године, којом се мења и допуњује Директива 85/337/ЕЕЗ о процени утицаја одређених јавних и приватних пројеката на животну средину; Директива 2001/761/ЕЦ (EMAS) од 19.3.2001. године о екоменаџменту и контролним шемама; Упутство 2003/4/ЕЗ од 28.1.2003. године о приступу информацијама из области заштите животне средине; Директива 2004/35/ЕЦ од 21.4.2004. године о одговорности за еколошку штету у вези са заштитом и отклањањем еколошке штете; Правило 166/2006/ЕЦ од 18.1.2006. године садржи измене Директиве 91/689/ЕЕЦ и Директиве 96/61/ЕЦ; Директива 2008/1/ЕЗ од 15.1.2008. године о интегрираном спречавању и надзору онечишћавања.

средини и природним ресурсима. Дугорочни концепт одрживог развоја подразумева стални економски раст који, поред економске ефикасности, технолошког напретка, више чистијих технологија, иновативности целог друштва и друштвено одговорног пословања, обезбеђује смањење сиромаштва, дугорочно боље коришћење ресурса, унапређење здравствених услова и квалитета живота и смањење загађења на ниво који могу да издрже чиниоци животне средине, спречавање нових загађења и очување биодиверзитета.

Један од најважнијих циљева одрживог развоја јесте отварање нових радних места и смањење стопе незапослености, као и смањење родне и друштвене неједнакости маргинализованих група, подстицање запошљавања младих и лица са инвалидитетом, као и других ризичних група. Одрживи развој подразумева и усклађивање различитих развојних аспеката и супротстављених мотива садржаних у програмима појединих сектора. За целисходно решавање таквих конфликта потребни су политичка воља и опредељеност. Но, кључне претпоставке неопходне за прихватање и примену концепта одрживог развоја привреде и друштва, као и за његово успешно остварење, јесу одговарајуће вођство, широка политичка, социјална и медијска подршка, као и друштвена сагласност. При томе, јака политичка воља, посвећеност Владе и подршка јавности представљају најнепосредније факторе успеха. Карактеристика одрживог развоја је и веће укључивање јавности у доношење одлука о решавању проблема животне средине. Циљ Стратегије је да уравни три кључна фактора, тј. три стуба одрживог развоја: одрживи развој економије, привреде и технологије, одрживи развој друштва на бази социјалне равнотеже и заштиту животне средине уз рационално располагање природним ресурсима. Истовремено, циљ стратегије је да споји та три стуба у целину коју ће подржавати одговарајуће институције. Међутим, израду стратегије одрживог развоја могуће је посматрати и на микро плану, тј. на нивоу сваке општине. У том смислу, Болтон (Bolton) стратешки план развоја општине дефинише као „плански документ који садржи одређени број стратешких циљева“ (Bolton, 2007, р. 7).

Стратегија значајно доприноси усклађивању могућих супротстављених циљева утврђених са различитих аспеката друштвено-економског развоја, премештавању јаза између секторских политика, као и успостављању система узајамних предности. Стратегија се састоји од осам делова. У првом делу приказана је методологија израде Стратегије и основни подаци о усвојеним стратешким документима Републике Србије на којима се заснива Стратегија. Шематски су приказане функционалне везе између елемената Стратегије (економије, друштва и заштите животне средине), као њихови узајамни утицаји. Други део Стратегије дефинише стратешко опредеље-

ње за одрживи развој и обухвата визију развоја, националне приоритете и принципе Стратегије. У овом делу дата је полазна SWOT анализа. Трећи део бави се економијом, као једним од три „стуба” одрживог развоја. У њему су дате основе привреде Републике Србије засноване на знању, као и конкретни циљеви и приоритет у макроекономском управљању и избор одговарајуће економске политике, транзиционих токова, одрживе производње и потрошње, образовања за одрживи развој, информационо-комуникационих технологија и економије засноване на знању, одрживости научно-технолошке политике и заштите интелектуалне својине. Четврти део Стратегије бави се друштвено-економским условима и перспективама које отвара одрживи развој у Републици Србији. У том делу се наводе циљеви, мере и приоритети који се односе на различите области друштвеног развоја и њихове везе и утицаје на економски развој и заштиту животне средине у Републици Србији – друштвене вредности, квалитет живота и друштвено благостање, популациону политику, социјалну сигурност, сиромаштво и социјалну укљученост, политику једнаких могућности, родну равноправност, јавно здравље, становање и стамбену политику, регионалне и локалне аспекте одрживог развоја, као и информисање и учешће јавности у одлучивању. Пети део посвећен је питањима заштите животне средине и очувања природних ресурса. Решења у Стратегији у складу су са европским интеграцијама, с обзиром на то да је усклађена са Стратегијом одрживог развоја ЕУ (усвојена 2001. године и обновљена 2006. године) и Лисабонском стратегијом (усвојио Савет Европе марта 2000. године). Стратегија је усклађена с Миленијумским циљевима развоја (УН) и Националним миленијумским циљевима развоја у Републици Србији, које је Влада Републике Србије усвојила 2006. године.⁴

⁴ Стратегија је усклађена са следећим стратешким документима: Националном стратегијом запошљавања за период од 2005. до 2010. године (усвојила Влада 2005.); Стратегијом развоја пољопривреде Србије („Службени гласник РС”, бр. 78/05); Стратегијом развоја туризма Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 91/06); Стратегијом подстицања и развоја страних улагања („Службени гласник РС”, бр. 22/06); Стратегијом развоја информационог друштва у Републици Србији („Службени гласник РС”, бр. 87/06); Националном стратегијом за решавање питања избеглих и интерно расељених лица (усвојила Влада маја 2002); Стратегијом реформе државне управе у Републици Србији (усвојила Влада новембра 2004); Стратегијом развоја социјалне заштите („Службени гласник РС”, бр. 108/05); Стратегијом локалног одрживог развоја (усвојена на Генералној скупштини Сталне конференције градова и општина децембра 2005); Стратегијом развоја малих и средњих предузећа и предузетништва у Републици Србији 2003–2008. (усвојила Влада 2003); Стратегијом развоја шумарства Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 59/06); Националном стратегијом управљања отпадом, са програмом приближавања ЕУ (усвојила Влада јуна 2003); Националном стратегијом за борбу против ХИВ/АИДС-а (усвојила Влада 17. фебруа-

Национални приоритети одрживог развоја у области еколошких ресурса су заштита и унапређење животне средине и рационално коришћење природних ресурса, очување и унапређивање система заштите животне средине, смањење загађења и притисака на животну средину, коришћење природних ресурса тако да остану расположиви и за будуће генерације, за шта је потребно остварити: успостављање система заштите и одрживог коришћења природних богатстава, тј. ресурса (ваздуха, воде, земљишта, минералних сировина, шума, рибе, дивљих биљних и животињских врста); јачање узајамног деловања и остварење значајних међусобних ефеката заштите животне средине и економског раста, укључење политике животне средине у развојне политике других сектора; инвестирање у смањење загађења животне средине и развој чистијих технологија; смањење високе енергетске интензивности привреде Републике Србије и ефикасније коришћење фосилних горива; подстицање коришћења обновљивих извора енергије; планирање одрживе производње и потрошње и смањење отпада по јединици производа; заштиту и очување биодиверзитета.

Један од националних приоритета за достизање одрживог развоја у Републици Србији односи се на заштиту и унапређење животне средине и рационално коришћење природних ресурса. То подразумева интеграцију и усаглашавање циљева и мера свих секторских политика, хармонизацију националних прописа са законодавством ЕУ и њихову пуну примену. Од приоритетне важности је усвајање и спровођење националног програма заштите животне средине уз одговарајуће акционе планове, као и усвајање и примена националне стратегије одрживог коришћења ресурса и добара (интерсекторског стратешког документа који се реализује путем планова, програма и основа за сваки појединачни природни ресурс или добро) које доноси Влада. Усвајање и примена националне стратегије одрживог коришћења ресурса и добара утицаће на смањење притиска на природне ресурсе.

ра 2005); Стратегијом развоја стручног образовања у Републици Србији („Службени гласник РС”, бр. 1/07); Стратегијом развоја образовања одраслих у Републици Србији („Службени гласник РС”, бр. 1/07); Стратегијом регионалног развоја Републике Србије за период од 2007. до 2012. године („Службени гласник РС”, бр. 21/07); Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији („Службени гласник РС”, бр. 1/07); Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2015. године (утврдила Влада Одлуком – „Службени гласник РС”, бр. 44/05); Националном стратегијом за борбу против корупције (утврдила Влада Одлуком – „Службени гласник РС”, бр. 109/05); Водопривредном основом Републике Србије (утврдила Влада Уредбом – „Службени гласник РС”, бр. 11/02); Националним планом акције за децу (усвојила Влада 2004.). Видети: www.razvoj.gov.rs, www.odrzivi-razvoj.gov.rs.

У оквиру Стратешких приоритета оквира УН за помоћ у развоју (UNDAF) идентификоване су три стратешке области сарадње, применом пет основних принципа и приступа програмском планирању и управљању, примењених на нивоу земље: родна равноправност, одрживост животне средине, и јачање капацитета, и приступ заснован на људским правима (ПЗЉП), и управљање засновано на резултатима (УЗР) (Програмски оквир за стратешко партнерство УН и Србије, 2010, стр. 11).

Усвајање стратегије просторног развоја Републике Србије један је од приоритета. Потребно је даље јачање капацитета министарства надлежног за заштиту животне средине, Агенције за заштиту животне средине и Фонда за заштиту животне средине, као и осталих институција релевантних за заштиту животне средине и коришћење природних ресурса. Такође, неопходно је уградити планове акције у програмска документа свих економских ресурса, а посебно пољопривреде, шумарства, водопривреде, рибарства, рударства и других, чије је функционисање и развој директно повезано са експлоатацијом природних ресурса. Неопходно је усвојити специјализоване програме и мере, које ће омогућити активнију улогу појединих ресорних министарстава у одрживом развоју економске области за коју су надлежни (на пример, агроеколошки програми).⁵ Мере намењене очувању необновљивих ресурса су: фискалне мере – порези и

⁵ „Развој чистијих технологија, повећање енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије, свакако ће утицати на смањење загађења животне средине. Највећи потенцијал за повећање енергетске ефикасности је смањење потрошње топлотне енергије (по проценама за више од 50 %) побољшаном изолацијом у зградама и смањењем броја домаћинстава која користе електричну енергију за грејање. Велики потенцијал за побољшање енергетске ефикасности постоји и у индустријском сектору. Енергетска ефикасност у индустрији троструко је нижа од светског просека, а непропорционално је висок степен стварања индустријског отпада по јединици производа и нерационалног коришћења сировина. Република Србија са око 138 кг произведеног индустријског отпада на 1.000 USD бруто домаћег производа спада у ред земаља с високом интензивношћу стварања отпада. Република Србија је једна од последњих држава у Европи у којој се користи оловни бензин. Уз то Република Србија има изузетно лошу модалну структуру транспорта, учљив је неконтролисани раст друмског саобраћаја, пропадање мреже железничких пруга, посебно секундарне. Промовисање обновљивих извора енергије захтева увођење подстицајних мера, што ће охрабрити приватне инвестиције у енергетски сектор и ојачати конкурентност у енергетици и економији уопште. Мере постулиране у циљу операционализације Националне стратегије одрживог развоја су како правне мере, које спречавају слободан приступ и неконтролисано коришћење ресурса, потом квантитативна ограничења и ограничења количине експлоатисаних ресурса, те економске мере, као што су фискалне мере (порези и субвенције) и систем индивидуалних трансферабилних квота“ (Цитирано према тексту Одрживог развоја Републике Србије).

субвенције и рециклирање (Spalevic, Zlatkovic, Dukic-Mijatovic, & Vjelajac, 2012; Косовић, 2010, стр. 415–418).

Један од националних приоритета за достизање одрживог развоја у Републици Србији односи се на заштиту и унапређење животне средине и рационално коришћење природних ресурса (Чучуловић и др., 2011, стр. 133–136). То подразумева интеграцију и усаглашавање циљева и мера свих секторских политика, хармонизацију националних прописа са законодавством ЕУ и њихову пуну примену. Од приоритетне важности је усвајање и спровођење националног програма заштите животне средине уз одговарајуће акционе планове, као и усвајање и примена националне стратегије одрживог коришћења ресурса и добара. Усвајање и примена националне стратегије одрживог коришћења ресурса и добара утицаће на смањење притиска на природне ресурсе (Јовановић, 2005, стр. 46–50) .

Свеобухватна стратегија Европске уније, на плану заштите и унапређења еколошких ресурса, уочљива је и на примеру Дунавске стратегије. (Видети: www.dunavskastrategija.rs/srp/strategija). Текст Стратегије је тематски систематизован у шест подстратегија којима се уређује повезаност регија у саобраћају, енергији и информацијама, заштита животне средине, јачање друштвених и привредних потенцијала дунавског региона, владавине права и правне сигурности, те економије знања, које су разложене на једанаест приоритетних области. Првом подстратегijом постављени су основни параметри успостављања система развоја транспорта и пратеће инфраструктуре. Друга подстратегija базирана је на решењима која омогућавају безбедну пловидбу. Трећа подстратегija указује на модалитете заштите животне средине и одрживог коришћења природног богатства. Четвртом подстратегijом акцензован је економски развој и јачање регионалне сарадње и партнерства у региону. Пета подстратегija афирмише правну сигурност и владавину права, док шеста подстратегija нуди све могућности економије знања. У том правцу нужно је обезбедити адекватан законски и стратешки оквир у области одрживог коришћења природних ресурса и добара и заштите животне средине (Бјелајац, 2011, стр. 43–55), ратификовати низ међународних конвенција, као и афирмисати заштиту животне средине и европске стандарде у овој области, развити потенцијале националних паркова и заштићених подручја, донети и спроводити мере у циљу унапређења квалитета вода на сливу реке Дунав, утврдити и спроводити мере на обезбеђењу одговарајућег водоснабдевања становништва на сливу реке Дунав, успоставити истраживачки систем, израдити општи плански документ, принципе коришћења и експлоатације компонената биодиверзитета флоре и фауне, те развити систем пријемних станица за прикупљање бродског отпада, чиме би се решили еколошки и комунални проблеми на унутрашњи водним путе-

вима. Искорак у овом правцу начињен је са доношењем Закона о водама („Службени гласник РС“, бр. 30/10), који је устројен у складу са *The water framework Directive* (Bloch, 2000, стр. 52–59; Farmer 1999, 41–48; Walsh, 2007) .

*ЗАКОНОДАВНИ И ПРАКТИЧНИ АСПЕКТИ
КРИВИЧНОПРАВНЕ ЗАШТИТЕ
ЕКОЛОШКИХ РЕСУРСА У СРБИЈИ*

Правовремена и потпуна заштита еколошких⁶ ресурса, као правног субјективитета, представља императив сваког модерног друштва. Поред великог броја међународних и европских инструмената⁷ у примени је читава лепеза законских и подзаконских прописа којима се еколошки ресурси штите од различитих облика угрожавања. На располагању су прописи из области административног, односно управног права, али уколико њиховим кршењем буде испољена криминална воља, онда ступају на снагу релевантни прописи из области кривичног законодавства. Но, проблематика недовољне заштите еколошких ресурса присутна је, у већој или мањој мери, и у већини европских држава. Поред тога, велики број представки упућених Европском суду за људска права у Стразбуру додатно указује на одсуство воље да се на унутардржавном нивоу изграде механизми у циљу квалитетније заштите еколошких ресурса.⁸

Можемо класификовати три врсте еколошких деликата као: прекршаје, привредне преступе и кривична дела. Следствено томе, кривично законодавство представља последњу линију одбране дру-

⁶ Појам „екологија“ први пут је употребљен од стране немачког биолога Ернста Хекела (Ernst Heinrich Philip Haeckel) у књизи „Природна историја стварања“ (Константиновић-Вилић и Жунић, 2011, стр. 26).

⁷ Интересантно је указати на препоруку Савета Европе 1614 из 2003. године у којој се предлаже да владе државе чланице: 1) обезбеде одговарајућу заштиту живота, здравља, породице и приватног живота, психичког интегритета и приватне имовине у складу са члановима 2., 3., 8. ЕКЉП и у складу са чланом 1. Додатног Протокола 1. Узимајући у обзир потребу за заштитом животне околине; 2) признају људско право на здраву, пристојну и одрживу животну околину која укључује обавезу држава да штите околину у националним законодавствима, по могућству на уставном нивоу; 3) чува и обезбеди право сваког појединца на приступ информацијама, учествовање јавности у доношењу одлука и приступ правди у еколошким стварима како је то предвиђено Архуском конвенцијом.

⁸ Интересантно је напоменути да је први „еколошки“ случај о коме се Суд изјашњавао био Пауел и Рајнер (Powel and Rayner) против Уједињеног Краљевства из 1990. године. Представка се односила на последице које су трпели подносиоци због тога што су становали у близи аеродрома Хитро (Heathrow) у Лондону (шире о томе: Стопић и Зорић, 2009, стр. 10).

штва од угрожавања еколошких ресурса путем вршења еколошких деликата.⁹ Кривична дела против еколошких ресурса могуће је класификовати у три категорије, а то су (Јовашевић, 2011, стр. 234–235):

- *права еколошка кривична дела* која се налазе у одредбама Кривичног законика Србије (од члана 260. до члана 277.) којима се штити животна средина у целини,
- *неправа еколошка кривична дела* која се, такође, налазе у одредбама Кривичног законика али у оквиру кривичних дела која припадају другим групама,
- *споредна еколошка кривична дела* која се налазе изван Кривичног законика у одредбама споредног законодавства.

Правна заштита еколошких ресурса, односно добара¹⁰ од раније је била присутна у нашем законодавству. Законодавни модалитети који су били коришћени у сврхе заштите животне средине кретали су се од различитих облика прекршајне одговорности и одговорности за привредне преступе, па све до увођења могућности њихове кривичноправне заштите, односно кривичне одговорности. Но, претходну деценију можемо означити деценијом великих промена на плану унапређења кривичноправне заштите еколошких ресурса. У том смислу, од посебног значаја је доношење Кривичног законика („Службени гласник РС“, бр. 85/05–111/09) и Закона о одговорности правних лица за кривична дела („Службени гласник РС“, бр. 97/08). Првим законским актом је систематизована посебна глава XXIV под називом „Кривична дела против животне средине“, а другим је премијерно, у законодавству Србије, уведена кривична одговорност правних лица.

Апострофирање и проширење могућности заштите животне средине у кривичном законодавству Србије резултат је вишедеценијских теоријских разматрања у кривичном праву. Присутна је и дилема да ли животној средини треба дати правни субјективитет у кривичноправном смислу, те да ли исту треба штити одредбама кривичног законодавства. Одговор на ове и сличне дилеме састојао се у истицању свеукупног значаја и интереса које појединац и друштво имају од здраве и кривичним законодавством заштићене животне средине

⁹ Акцентоване кривичног законодавства као последње линије заштите еколошких ресурса не односи се само на домаће прописе. Напротив, на међународном нивоу донети су бројни инструменти који препоручују увођење кривичне одговорности за дела којима се животна средина угрожава или повређује. На пример, Конвенција о кривичноправној заштити животне средине из 1995. године (Convention on the Protection of Environment through Criminal Law CETS No. 172.).

¹⁰ У даљем излагању ћемо користити термин „животна средина“ уместо еколошких ресурса, тим пре јер се овај термин користи и у важећем Кривичном закону у Србији.

(Стојановић, 1995, стр. 293–294).

Корисно је напоменути да се теоријска разматрања о еколошким кривичним делима не требају, због сличности у називу, мешати са еколошком школом која је присутна у криминологији. Наиме, по учењу еколошке школе, злочин се објашњава и доводи у непосредну везу са функцијом друштвене промене чија манифестација се везује са променама околине. Наведено се посебно односи на лаички део јавности у коме је присутна појава поистовећивања еколошких кривичних дела у кривичноправном смислу и учења припадника еколошке школе у криминологији (шире о еколошкој теорији: Костић, 2011, стр. 42–43).

Животна средина као објект кривичноправне заштите представља веома сложен појам. Под овим појмом потребно је уврстити чување природе и природних богатстава, чистоће ваздуха, вода и земљишта, чување флоре и фауне, заштиту од различитих облика загађивања, штетне буке, вибрација итд. (Јовашевић, 2011а, стр. 237). Међутим, у литератури се поставља питање да ли се животна средина штити ради ње саме, односно да ли је заштита животне средине сама себи циљ? Одговор на ово питање је негативан јер заштитни објект у кривичном праву не може бити физичка ствар, већ одређена апстрактна вредност. Следствено томе, основни циљ заштите еколошких добара треба да буде заштита права човека на животну средину (Стојановић и Перић, 2002, стр. 220–221).

Кривична дела против животне средине је могуће систематизовати користећи се, притом, различитим критеријумима. Међутим, према нашем мишљењу, прихватљива је унутрашња систематика свих кривичних дела у четири подгрупе (Чејовић, 2006, стр. 582–583):

- општа група кривичних дела против животне средине (загађење животне средине члан 260. КЗС, непредузимање мера заштите животне средине члан 261. КЗС, противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења који загађују животну средину члан 262. КЗС, оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине члан 263. КЗС, оштећење животне средине члан 264. КЗС, уништење, оштећење и изношење у иностранство заштићеног природног добра члан 265. КЗС, повреда права на информисање о стању животне средине члан 268. КЗС),
- кривична дела у вези са опасним материјама (уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја члан 266. КЗС, недозвољена изградња нуклеарних постројења члан 267. КЗС),
- кривична дела против биљног и животињског света (убијање и мучење животиња члан 269. КЗС, преношење зара-

зних болести код животиња и биљака члан 270. КЗС, несавесно пружање ветеринарске помоћи члан 271. КЗС, производња штетних средстава за лечење животиња члан 272. КЗС, загађивање хране и воде за исхрану, односно напајање животиња члан 273. КЗС, пустошење шума члан 274. КЗС, шумска крађа члан 275. КЗС),

- кривична дела у вези са ловом и риболовом (незаконит лов члан 276. КЗС, незаконит риболов члан 277. КЗС).

У оквиру групе кривичних дела против животне средине, чији је искључиви заштитни објект животна средина, издвојићемо опште или типично кривично дело а то је „загађење животне средине“ (члан 260. КЗС).¹¹

Радња овог кривичног дела је последично одређена и састоји се у неограниченом броју модалитета извршења уколико се кршењем прописа о заштити, очувању и унапређењу животне средине загади ваздух, вода или земљиште у већој мери или на ширем простору (став 1.).¹² Кршење прописа из споредног законодавства којима се регулише област животне средине, кроз заштиту, чување и унапређење, говори нам о акцесорној улози кривичног права у односу на релевантне одредбе управног законодавства.¹³ Поред умишљајног (став 1.) и нехатног (став 2.) извршења кривичног дела, предвиђена су још два његова облика. Тако, трећи облик (став 3.) и четврти облик (став 4.) постоје ако је услед кривичног дела, из става 1., дошло до уништења или оштећења животињског или биљног света великих размера или до загађења животне средине у тој мери да су за

¹¹ Кривичноправна заштита животне средине у виду ове инкриминације није целовита. Иако се загађење животне средине сматра општим кривичним делом из групе кривичних дела „против животне средине“, нису обухваћени сви могући правци њене заштите, као што је заштита од буке (Стојановић и Перић, 2002а, стр. 221). При томе, проблем заштите од буке био је процесуиран као један од првих предмета у области заштите животне средине, у ширем смислу, пред Европским судом за људска права у Стразбуру (представка број 9310/81, пресуда од 21. фебруара 1990). Види фусноту 9.

¹² Ово еколошко кривично дело, гледано чисто нормативно, настало је сједињавањем два кривична дела: загађивање ваздуха и вода, и дела загађивања земљишта (Зиндовић и Драгутиновић, 1994, стр. 292).

¹³ „Акцесорност кривичног права у односу на управноправне прописе, иако је јасно да се ради о бланкетној одредби, не би требало да задаје веће проблеме у примени, из два разлога: Прво, ради се само о кршењу прописа, а не и о поступању противно појединачним управним актима, што се иначе захтева у решењима у неким страним законодавствима (нпр. СР Немачка), а што у пракси доводи до значајних проблема у примени инкриминације. Друго, управноправним прописима је релативно прецизно предвиђено шта представља загађивање, и по правилу су одређене максималне граничне вредности дозвољеног загађивања“ (Стојановић и Перић, 2002б, стр. 222).

његово отклањање потребни дуже време или велики трошкови. Поред запрећене казне затвора и новчане казне, у одредби става 5. истог члана, предвиђена је могућност да суд изрекне условну осуду и одреди обавезу учиниоцу да у одређеном року предузме прописане мере заштите, очувања и унапређења животне средине.

*Истраживање казнене политике кривичних дела
против животне средине у Србији (глава XXIV)*

Теоријска разматрања везана са аспекте кривичноправне заштите животне средине указују нам на могуће правце њеног даљег очувања и унапређења. При томе, каталог кривичних дела којима се угрожава животна средина обухвата широки спектар последичних радњи. Међутим, од посебног је значаја указати на досадашње резултате постигнуте на терену санкционисања, односно вођења казнене политике кривичних дела против животне средине у Србији.

Полазећи од досадашњих искустава на плану истраживања кривичноправне заштите животне средине у пракси, конципирали смо сопствено истраживање на ову тему. Истраживањем смо обухватили територију Србије, односно казнену политику надлежних судова у периоду 2006–2010. године, што се поклапа са почетком примене новог Кривичног законика у Србији. Сматрамо да је одабрани петогодишњи период сасвим довољан да бисмо на основу добијених и приказаних резултата истраживања могли проверити постављену хипотезу која гласи:

„У којој мери блажа или строжија казнена политика судова утиче на могућности кривичноправне заштите животне средине“. Користећи методолошки оквири истраживања кретали су се у правцу прикупљања и обраде статистичких података и анализе појединих примера из судске праксе одабраних судова. Користећи се доступном статистиком релевантних институција у земљи, као што је Републички завод за статистику Србије, успели смо прикупити потребну статистичку грађу. Приказали смо укупан број осуђених пунолетних лица за групу кривичних дела против животне средине, као и бројчани однос осуђених према појединим кривичним делима из ове групе“ (види табелу 1).

Табела 1. Обим и динамика осуђених пунолетних лица за кривична дела против животне средине у периоду 2006–2010. године

Table 1. The scope and dynamics of adults convicted of crimes against the environment in the 2006-2010 period

кривична дела	2006	2007	2008	2009	2010
загађење животне средине чл. 260. КЗС	1	/	3	1	/
непредузимање мера заштите животне средине чл. 261. КЗС	2	3	2	/	1
против. изградња и стављ. у погон обј. и постројења која загађују животну средину чл. 262. КЗС	/	/	/	/	1
оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине чл. 263. КЗС	/	1	/	/	/
оштећење животне средине чл. 264. КЗС	/	/	2	2	2
уништ., ошт., изношење у иностр. и уношење у Србију зашт. природног добра чл. 265. КЗС	6	10	6	6	5
уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја чл. 266. КЗС	/	/	/	/	/
недозвољена изградња нуклеарних постројења чл. 267.	/	/	/	/	/
повреда права на информисање о стању животне средине чл. 268. КЗС	/	/	/	/	/
убијање и злостављање животиња чл. 269. КЗС	1	13	27	28	22
преношење заразних болести код животиња и биљака чл. 270. КЗС	7	1	/	1	/
несавесно пружање ветеринарске помоћи чл. 271. КЗС	/	/	/	/	/
производња штетних средстава за лечење животиња чл. 272. КЗС	2	4	2	/	1
загађивање хране и воде за исхрану, односно напајање животиња чл. 273. КЗС	/	1	3	2	/
пустошење шума чл. 274. КЗС	74	61	70	69	19
шумска крађа чл. 275. КЗС	813	730	612	616	218
незаконит лов чл. 276. КЗС	71	50	43	45	16
незаконит риболов чл. 277. КЗС	32	43	49	65	48
укупно:	1009	917	819	835	333

На основу приказаних статистичких података РЗС можемо запазити опадајући тренд броја осуђених пунолетних лица за целу групу кривичних дела против животне средине, са блажим осцилацијама на релацији 2008–2009. година. Но, значајније је пратити тенден-

ције у казненој политици за поједина кривична дела против животне средине. У том погледу уочљив је потпуни дисбаланс у вођењу казнене политике судова у Србији, ако се уопште може и говорити о постојању било каквог концепта.

Претходно наведену тврдњу темељимо на статистичким показатељима који нам недвосмислено указују на присуство фаворизације одређених „лакших“ кривичних санкција.¹⁴ Међутим, полазећи од планираног обима рада, анализираћемо казнену политику, односно структуру изречених кривичних санкција за кривична дела против животне средине у последње обрађеној 2010. години.¹⁵

¹⁴ До сличних закључака, у истраживањима казнене политике за кривичних дела против животне средине, дошли су припадници невладиног сектора. Стога, подсећања ради, навешћемо главне елементе истраживања које је спровео Београдски центар за људска права у домену судске праксе пред општинским кривичним судовима у Србији надлежних за примену одредби главе XXIV КЗС „кривична дела против животне средине“. На основу добијених резултата из спроведеног истраживања изведени су следећи закључци: 1. Већина општинских судова (сада основних) у Србији не поштује одредбе Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја које се односе на хитно поступање и достављање информација које се односе животну средину. У својим одговорима судови нису поштовали одредбе Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, те нису одговарали у законском року од 48 часова од пријема захтева, поједини судови нису одговорили на захтеве, а неки судови нису поштовали законску одредбу о ослобађању од плаћања таксе, те су тражили накнаду за достављање информација о животној средини; 2. На основу одговора судова у погледу броја и врста поступака у вези са еколошким кривичним делима, постоји значајан број судова пред којима се не води оваква врста поступка – у 37 општина у Србији се не води поступак нити постоји пресуда за еколошка кривична дела. У току 2008. године донета је само једна пресуда за кривично дело загађења животне средине од укупно 12 пресуда у овој области донетих током 2008. године. Статистика показује да се највећи број кривичних поступака води поводом кривичног дела шумске крађе из члана 275. КЗ; 3. Као санкцију судови изричу условне осуде или ниске новчане казне. Из наведених разлога, истраживачи су извели закључак, базиран на резултатима из прикупљеног статистичког материјала, да је заштита животне средине пред кривичним судовима неделотворна (Стопић et al., 2009, стр. 52–53).

¹⁵ Наиме, РЗС је, у моменту писања овога рада, публикувао последње статистичке податке за 2010. годину тако да су нам обрађени подаци за ову годину најсвежији. Надаље, у погледу структуре изречених кривичних санкција у претходним годинама (2006, 2007, 2008 и 2009) присутан је општи тренд благе казнене реакције наших судова. Наведено нам говори да се кривична дела којима се штити животна средина не доживљавају као дела веће друштвене опасности, те да се објект њихове заштите недовољно вреднује у смислу могућности и домета њихове кривичноправне заштите. Наведена ситуација, према нашем мишљењу, последица је релативно касног осамостаљивања ове групе кривичних дела у нашем кривичном законодавству, тачније са доношењем новог Кривичног законика који је ступио на снагу 1. јануара 2006. године.

Диспаритет у структури изречених кривичних санкција, у 2010. години, присутан је у корист условне осуде, тако што је изречено укупно 218 условних осуда. Следећа кривична санкција, посматрано по учесталости у изрицању и примени, јесте новчана казна којих је укупно изречено 70. Међутим, уколико анализирамо број изречених новчаних казни кроз новчане износе онда је ситуација следећа: од 100.000 до 200.000 динара укупно 1.; од 10.000 до 100.000 динара укупно 64, а до 10.000 динара свега 5 новчаних казни. Дакле, тенденција блажег кажњавања за ова кривична дела огледа се и у великом проценту изречених новчаних казни у нижем износу.

Затвор, као најтежа казна у нашем кривичном законодавству, изречен је у укупном броју од 33, од чега је највећи број краткотрајних казни затвора до 2 месеца (укупно 14), 2–3 месеца (укупно 9), 3–6 месеци (укупно 5), 6–12 месеци (укупно 3), 1–2 године (укупно 1) и 2–3 године (укупно 1).¹⁶ Остале кривичне санкције изречене су у знатно мањем броју од претходно обрађених. Тачније, рад у јавном интересу је изречен у 5 случаја, судска опомена такође у 5, док је у 2 случаја лице проглашено кривим а ослобођено од казне, а само у једном случају је изречена споредна казна.

На основу приказаних статистичких података несумњиво је да условна осуда доминира у режиму кривичних санкција изречених за кривична дела против животне средине. Међутим, можемо указати на одређену недоследност и у погледу осталих кривичних санкција у смислу свесног избегавања њихове горње границе и приближавања доњој што је случај како код новчане казне тако и код казне затвора. Најзад, фаворизација одређених и запостављање осталих из каталога кривичних санкција доводи нас у ситуацију да је рад у јавном интересу и судска опомена која је, иако заједно са условном осудом припада истој врсти кривичних санкција (мере упозорења), потпуно запостављена.

Примењујући принцип *post hoc ergo propter hoc*, можемо закључити претходно истраживање речима да почетна хипотеза која је гласила: „Блажа казнена политика судова утиче на смањење могућности кривичноправне заштите животне средине“ потврђује зајед-

¹⁶ У прилог реченом говоре нам истраживања о анализи статистичких података о казненој политици у Србији спроведеног 2011. године. Добијени подаци су показали да се најчешће изриче казна затвора у трајању до шест месеци. Потом су најчешће казне затвора до три месеца и казна затвора од једне године. Најређе се изриче казна од једне до три године. Тако је, на пример по оптужницама Основног јавног тужилаштва у Пироту за последње три године изречено 8 казни затвора и то 4 казне затвора до шест месеци и 4 казне затвора до годину дана. Према подацима Основног јавног тужилаштва у Новом Саду у 2009. години изречене су 4 казне затвора, од тога 2 казне затвора до 3 месеца и две казне затвора од једне до три године (Чавошки и Трајковић, 2011, стр. 17).

нички закључак аутора овога рада да присуство блаже казнене политике непосредно утиче на масовније вршење кривичних дела против животне средине, те на умањену могућност њихове кривичноправне заштите у правом, односно правном смислу те речи.

ЗАКЉУЧАК

Концепт одрживог развоја и еколошких ресурса представља предмет интересовања водећих фактора у читавој међународној заједници. При томе, појачано интересовање за еколошке ресурсе у функцији одрживог развоја уочљиво је већ у другој половини 20. века. Међутим, немогуће је говорити о развијању било какве врсте концепта одрживог развоја и еколошких ресурса без релевантне правне регулативе. У том циљу учињени су напори у оквиру којих је донет велики број међународних инструмената (конвенција, декларација, препорука) на нивоу УН и СЕ. Поред тога, организоване су стручне конференције на којима су разматрана акутна питања одрживог развоја и еколошких ресурса на планетарном нивоу. Узимајући у обзир сву сложеност проблематике даљег унапређења области еколошких ресурса у стручним телима УН и СЕ учињени су додатни напори у правцу приближавања и унификације ставова око главних питања.

У Србији је убрзо након имплементације стандарда у области одрживог развоја и еколошких ресурса покренута иницијатива на пољу усклађивања домаћих са прописима садржаним у релевантним међународним инструментима. Истовремено, актуелна законска решења у упоредном законодавству преузимају динамиком коју су диктирале промене у пракси. Међутим, мишљења смо да се проблем некритичког преузимања туђих законских решења осећа и на терену заштите еколошких ресурса и одрживог развоја.

Посебан аспект правне заштите у области еколошких ресурса припада кривичном законодавству. У том погледу, доношењем новог Кривичног законика у Србији каталог кривичних дела којима се штити животна средина је систематизован у посебној глави XXIV. С обзиром на бројност кривичних дела којима се штити право људи на здраву животну средину издвојено је главно или типично дело „загађење животне средине“. Међутим, управо на примеру овог кривичног дела можемо запазити акцесорну улогу кривичног законодавства у односу на споредно законодавство којим се регулише шира област заштите животне средине: ваздуха, воде, земљишта, шума итд. Свесни чињенице да и најбоља законска решења морају пронаћи своје место у пракси спроведено је истраживање обима и динамике санкционисања кривичних дела против животне средине. Кроз потврђивање почетне или радне хипотезе добијени су одговори на

питање у којој мери блажа казнена политика утиче на вршење кривичних дела. Постигнути резултати компарирани су са резултатима истраживања спроведених од стране или уз подршку невладиног сектора у Србији.

ЛИТЕРАТУРА

- Bolton, P. (2007). *Водич за стратешко планирање за градове и општине*, Врање: МИР2.
- Бјелајац, Ж., Дукић Мијатовић, М., и Почуча, М. (2011). Дунав - река сарадње и афирмације безбедности, заштите животне средине и привредног развоја. У: Стојић Карановић, Е., и Јефтић Шарчевић, Н. (ур.): *XXI Међународна конференција, Дунав – река сарадње* (43–55). Београд: Форум – „Дунав река сарадње“.
- Bloch, H. (2000). EU policy on nutrients emissions: legislation and implementation. In: *Wastewater and EU Nutrient Guidelines*, International Water Association (52–59). London.
- Зиндовић, И., и Драгутиновић, О. (1994). *Кривично право у судској пракси*. Чачак: Литопапир.
- Јовашевић, Д. (2011). Еколошки криминалитет у Србији – теорија, законодавство, пракса. *Екологија и право – тематски зборник*, (227–253). Ниш.
- Јовановић, П. (2005). Економски раст, одрживи развој и заштита животне средине. *Ecologica*, 45, 46-50.
- Костадиновић-Красић, Д. (2002). Одрживи развој и развој Југославије, *Теме*, 2, 301–319.
- Костић, М. (2011). Делинквентно подручје-прилог учењу еколошке теорије. У *Екологија и право – тематски зборник*, (39–52). Ниш: Правни факултет.
- Константиновић-Вилић, С., и Жунић, Н. (2011). Екофеминизам: Разумевање односа феминизма и екологије. У *Екологија и право – тематски зборник*, (23–37). Ниш Правни факултет.
- Косовић, М. (2010). Одрживи развој водних ресурса и биодиверзитет. *Ecologica*, 59, 415–418.
- Kula, E. (1998). *History of Environmental Economic Thought*. London and New York: Routledge.
- Murowski, P. (1989). *More Heat Than Light - Economics as a social physics: Physics as nature's economics*. UK: Cambridge University Press.
- Петровић, Н. (2006). Еколошка свест као основа одрживог развоја, У: *IV Скуп привредника и научника - Менаџмент, технологије и иновација новембар*, (220–221). Београд: Институт за операциони менаџмент.
- Рајовић, Г. (2007). Еколошка свест као основа одрживог развоја руралних простора Црне Горе, *Ekologika*, 49, 63–68.
- Roegen, N. G. (1971). *The Entropy Law and the Economic Process*. Harvard University Press: Cambridge, Massachusetts.
- Spalevic, Z., Zlatkovic, D.B., Dukic-Mijatovic, M., & Bjelajac, Z. (2012). Techniques of Wastewater Refinement Using the Wetland System for the Village of Glozan. *Oxidation Communications*, 35(1), 201-210.
- Стојановић, З. (1995). Кривичноправна заштита животне средине. *Правни живот*, 9, 291–301.
- Стојановић, З. и Перић, О. (2002). *Кривично право – посебни део*. Београд: Службени гласник.

- Стопић, М. и Зорић, Ј. (2009). *Право на здраву животну средину у пракси Европског суда за људска права*. Београд: Београдски центар за људска права.
- Стопић, М., Дичић, Н. и Зорић, Ј. (2009). *Правици заштите животне средине у Србији*. Београд: Београдски центар за људска права.
- Farmer, A. (1999). The proposed EU water framework Directive with particular reference to the coastal zone. *Marine Environmental Management*, 6, 41–48.
- Hartwick, J. (1978). Substitution Among Exhaustible Resources and Intergenerational Equity. *Review of Economic Studies*, 45, 347-354.
- Herricks, E. & Kerstner, H. (1988). Ecosystem Health. *Environmental Management*, 12 (4), 445–455.
- Чавошки, А. и Трајковић, Д. (2011). *Анализа статистичких података о казнено-правној заштити животне средине у Србији*. Београд: ОЕБС.
- Чејовић, Б. (2006). *Кривично право, општи и посебни део*. Београд: Досије.
- Чучуловић, А., Чучуловић, Р. и Веселиновић, Д. (2011). Животна средина и одрживи развој. *Ecologica*, 62, 133-136.
- Walsh, A. (2007). *The Water Framework Directive*, Environmental Protection Agency. Програмски оквир за стратешко партнерство Уједињених Нација и Републике Србије, за период од 2011. до 2015. године У: *Оквир УН за помоћ у развоју*.

Božidar Banović, University of Kragujevac, Faculty of Law, Kragujevac
 Marijana Dukić Mijatović, Ivan Joksić, University Business Academy, Faculty of Law, Novi Sad

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ENVIRONMENTAL RESOURCES WITH SPECIAL REFERENCE TO THE CRIMINAL LAW ASPECTS OF PROTECTION ENVIRONMENTAL GOODS

Summary

The concept of sustainable development of natural resources and the environment has gradually matured into theoretical and practical research represented in literature sources. Although we can trace the genesis of the idea of the need for consideration of sustainable development in these segments to the beginning of the twentieth century, a large-scale approach to this problem was evident only after the Second World War. Theoretical considerations finally produced practical results at the first United Nations Conference on the Human Environment, held in Stockholm in 1972. Following the model of the regulation of sustainable development in the ecological sphere and in comparative legislation, in the previous decade Serbia modeled its legislation on European legal solutions. In criminal law, in the Criminal Code of 2005 (entered into force on January 1, 2006) there is a special group of crimes against the environment (Chapter XXIV).

Taking into account the genesis of the development of legislation in the field of sustainable development and the economics of natural resources and the environment, this paper presents a number of different views of the authors, who are principally engaged in the subject matter. The authors present and analyze international and regional framework legal instruments which regulate sustainable development in these

fields. Furthermore, the paper treats the important dates related to the organization of conferences and summits held in Rio de Janeiro, Johannesburg, and other cities.

The first part deals with the regulation and the operationalization of sustainable development and environmental resources in Serbia, shown through extensive legislative activity in the form of changes to the existing laws and adoption of new ones in this field. The development of national strategic documents plays an important role in the regulation of this field. Based on the current situation, the documents propose measures and activities to be taken in order to achieve a satisfactory level of sustainable development.

The second part deals with the legal and practical aspects of the criminal-legal protection of environmental resources in Serbia. It particularly highlights the general, or group, characteristics of environmental crimes in the Criminal Code and secondary legislation. Since the penal policy and the success of its implementation is the most reliable measure of success in the field of criminal-legal protection of environmental resources (the environment), the conducted research forms an integral part of this paper. The obtained results confirm the hypothesis that "more lenient penal policies reduce the possibility of criminal-legal protection of the environment".